

تحلیل مقایسه‌ای و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر قتل‌های ناموسی با سایر قتل‌ها^۱

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۲/۲۲ تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۶/۱۵

از صفحه ۷۵ تا ۹۴

علی دلاور^۲، قاسم کوهزادیان^۳

چکیده

زمینه و هدف: قتل‌های ناموسی یکی از انواع قتل‌هایی است که بیشتر در جوامع عشایری و سنتی تحت تأثیر هنجارهای قبیله‌ای، عصبیت قومی، ساختار پدرسالارانه، فشار اجتماعی و غیره به وقوع می‌پیوندد. تأثیر روانی این نوع قتل‌ها در جامعه، نگارنده را بر آن داشت تا پژوهشی با هدف تحلیل و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر قتل‌های ناموسی در مقایسه با سایر قتل‌ها در استان‌های خوزستان، کرمانشاه و ایلام از سال ۱۳۹۱-۱۳۹۵ انجام دهد.

روش تحقیق: تحقیق حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها از نوع علی-مقایسه‌ای است. جامعه آماری آن شامل کلیه صاحب‌نظران و متخصصان در امر رسیدگی به قتل‌های ناموسی و سایر قتل‌ها است که اندازه نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۲۰۰ نفر محاسبه شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بوده که داده‌های به دست آمده با استفاده از آزمون فریدمن و ویلکا کوسن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: براساس نتایج آزمون فریدمن و ویلکا کوسن، کلیه فرضیه‌های تحقیق به جز تأثیر عوامل اقتصادی بر قتل‌های ناموسی مورد تأیید قرار گرفت. به طوری که بیش‌ترین تأثیر بر قتل‌های ناموسی مربوط به مسائل فرهنگی و کمترین تأثیر مربوط به مسائل اقتصادی است.

نتایج: نتایج نشان داد مؤلفه‌های فقر فرهنگی، آداب و رسوم قبیله‌ای، تعصب قبیله‌ای و ناموسی، نظارت اجتماعی شدید بر زنان، ساختار خشن جامعه سنتی، فرهنگ پدرسالاری و ازدواج اجباری از مؤثرترین عوامل ارتکاب قتل‌های ناموسی در مقایسه با سایر قتل‌ها است که اصلاح الگوی فرهنگی جوامع سنتی با نظارت سازمان‌ها و دستگاه‌های مسئول می‌تواند مؤثرترین راه مقابله با این پدیده باشد.

کلید واژه‌ها: قتل ناموسی، آداب و رسوم، تعصب قبیله‌ای، جامعه سنتی، فقر فرهنگی.

استناد: دلاور، علی و کوهزادیان، قاسم (پاییز ۱۳۹۸). تحلیل مقایسه‌ای و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر قتل‌های ناموسی با سایر قتل‌ها. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۴(۵۵). صص ۹۴-۷۵.

۱. مستخرج از رساله دکتری جرم‌یابی دانشگاه علوم انتظامی امین با عنوان «تحلیل مقایسه‌ای عوامل مؤثر بر قتل‌های ناموسی با سایر قتل‌ها».

۲. استاد روان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی، delavarali@yahoo.com

۳. دکترای جرم‌یابی دانشگاه علوم انتظامی امین، نویسنده مسئول: gasem.koozhadian@gmail.com

مقدمه

جرم از جمله مفاهیمی است که به شدت تحت تأثیر مشخصه‌های مکانی و زمانی، زمینه‌های فرهنگی، مناسبات اجتماعی، ساختار اقتصادی و ملاحظات سیاسی قرار دارد. لزوم برقراری نظم و امنیت سبب شده است تا در تمامی جوامع، همواره رویارویی با جرم مورد توجه قرار گرفته و حائز اهمیت باشد (صفایی، کشتکار، مریدی و طاهری ۱۳۹۵، ص ۷۱). یکی از جرائم محل نظم عمومی جامعه، قتل ناشی از مسائل ناموسی است. قتل‌های ناموسی یک نوع آدم‌کشی است که در آن، یک زن به خاطر رفتار جنسی نامشروعی که مرتکب شده یا احتمال داده می‌شود که مرتکب شده باشد، به قتل می‌رسد (حسن^۱، ۱۹۸۵، ص ۲۳). قتل‌های ناموسی در مواردی نظیر روابط عاشقانه غیرمجاز، خیانت به همسر، زنا و از دست رفتن بکارت و نمونه‌های مشابه که اعمال و رفتارهای ضد ناموسی، بی‌عفتی، بدنامی و فضیحت تلقی می‌شوند، رخ می‌دهند. گاهی انتشار شایعه یا یک خبر در سطح عموم هم می‌تواند بدنامی و بی‌آبرویی برای ناموس، خانواده و قبیله در پی داشته باشد. برای پاک کردن ناموس لکه‌دار شده، ایدئولوژی ناموس از طریق کنترل نظام‌مند اجتماعی و الزامی رفتار و عمل جنسی وارد عمل می‌شود. مجازات عمل یا هرگونه سوءاستفاده نامشروع در روابط جنسی، مرگ است.

در جامعه قبیله‌ای و عشایری، اصطلاح ناموس از جمله مفاهیمی است که ارزش منحصر به فردی دارد و مبین یک واقعیت اجتماعی و فرهنگی است. اعضای این جامعه، خدشه‌دار شدن شرف و آبروی خود را دردناک‌تر از، از دست دادن مال یا مرگ عزیزانی تلقی می‌کنند. این قتل‌ها از نظر مردم جوامعی که در آن‌ها مشاهده می‌شوند (جوامع کمتر توسعه‌یافته و سنتی)، جرم به حساب نمی‌آیند، بلکه به عنوان اقدامی مشروع برای پاسداری و دفاع از ناموس و شرف تلقی می‌شوند. از این‌رو، مسئله قتل‌های ناموسی در قالب دیدگاه‌های مربوط به جامعه سنتی و مدرن قابل تبیین است (گلدشتاین^۲، ۲۰۰۲، ص ۱۱). بنابراین، اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر قتل‌های ناموسی برای اصلاح و ساماندهی این پدیده نامبارک، نیازمند انجام تحقیقات و مطالعات علمی است که انجام این‌گونه

1. Hassan
2. Goldstein

پژوهش‌ها در ناجا به عنوان داعیه‌دار نظم عمومی از سایر سازمان‌ها سزاوارتر و الزامی‌تر است.

در تمام نظام‌ها و صرف‌نظر از دین، نژاد، ملیت و مواردی از این قبیل، قتل جزء قبیح‌ترین اعمال انسانی و جنایت‌بارترین رفتار بشری است و هر نظام حقوقی بر مبنای سیاست کیفری خود، مجازاتی متناسب با این قباحت وضع می‌کند. در نظام حقوقی ایران و مطابق قانون مجازات اسلامی که بر مبنای فقه شیعه استوار است، مجازات قتل عمد به‌طور عام، قصاص است؛ نمونه‌ای از این قتل‌ها، قتل ناموسی است. قتل‌های ناموسی در واقع قتل‌هایی هستند که در آن‌ها زنی به دست پدر، برادر، شوهر یا مردی از خویشاوندان به انگیزهٔ حفظ ناموس و شرف به قتل می‌رسد. بسیار جای تعجب است که قربانیان این جنایات معمولاً دختران و زنان بی‌گناه هستند نه مردانی که دست به تجاوز زده‌اند. کشته شدن زن‌ها و دختران در این‌گونه قتل‌ها هیچ اثری ایجاد نمی‌کند و حتی گاهی گفته می‌شود که حق آن‌ها بوده است. ضمن اینکه این قتل‌ها بسیار فجیع بوده و برخلاف همهٔ قتل‌ها، قاتل فراری نیست و به راحتی خود را معرفی می‌کند و خانوادهٔ مقتولان نیز معمولاً خواستار مجازات قاتل نیستند و حتی در مواردی، قتل را وظیفهٔ قاتل دانسته و برای کاهش مجازات او تقاضای عفو می‌کنند (عشایری، ۱۳۹۴ ص ۳۱).

قتل‌های ناموسی به دلایل مختلفی ممکن است به وقوع بپیوندد که رابطهٔ جنسی نامشروع فقط یکی از آن‌ها است، گاه یک سوءظن و شایعهٔ بیجا هم ممکن است به قتل زنان و دختران بیانجامد. دلایل زیادی برای وقوع قتل‌های ناموسی ذکر کرده‌اند؛ از جمله فرار از خانه، ازدواج پنهانی، امتناع از ازدواج اجباری، شایعات و سوءظن؛ هرکدام از این دلایل ممکن است بسته به فرهنگ و سنن آن جامعه با آبرو و شرف مردان در تضاد باشد و منجر به قتل ناموسی شود (آقائی کوهی، ۱۳۹۱، ص ۶). ریشهٔ این جنایات که بدترین و افراطی‌ترین شکل خشونت علیه زنان در خانواده است و در دفاع از شرف و ناموس مردان خانواده به وقوع می‌پیوندد و مأموریت مردان و پسران خانواده در کنترل و محدود کردن زنان و دختران فامیل محسوب می‌شود، به فرهنگ، مناسبات و قوانین مردسالارانه و قبیله‌ای جوامع برمی‌گردد (کاظمی سرکانه، ۱۳۸۹، صص ۱۷-۱۵). چگونگی به وجود آمدن این حساسیت را باید در جامعهٔ مردسالاری و تفکر و مالکیت مردان بر زنان جستجو کرد؛ هنگامی که زنان به عنوان یکی از اموال مردان درآمدند و تحت حمایت و محافظت مردان قرار گرفتند، چنانچه به حریم زنان تجاوز می‌شد تحت عنوان تجاوز به

یکی از اموال مردان، صاحبان این زنان به دفاع و مجازات فرد متجاوز می‌پرداختند. با گذشت زمان، این حمایت و محافظت به نماد آبرو و شرف مردان تبدیل شده و هر کس که در دفاع از حریم زنان غفلتی می‌کرد، بی‌آبرو و بی‌غیرت خوانده می‌شد و مورد سرزنش دیگران قرار می‌گرفت. بنابراین، به مرور زمان حساسیت زیادی در این محافظت و مراقبت به وجود آمد و زنان تحت مراقبت شدیدی قرار گرفتند تا لطمه‌ای به آبروی مردان وارد نشود (آقائی کوهی، ۱۳۹۱، ص ۶).

قتل به خاطر شرف یا قتل ناموسی، یکی از مسائل اجتماعی است که در سال‌های اخیر توجه روزنامه‌نگاران، حقوق‌دانان، مدافعان حقوق بشر به‌ویژه مدافعان حقوق زنان و نیز صاحب‌نظران اجتماعی و سیاسی را به خود جلب کرده است و مباحث مختلفی را در سطح ملی و بین‌المللی در پی داشته است (حسن، ۱۹۸۵). براساس آخرین آمار منتشره از طرف سازمان ملل، سالانه چیزی حدود ۵۰۰۰ قتل ناموسی در جهان رخ می‌دهد که بیشتر آن‌ها در جنوب آسیا، شمال آفریقا و خاورمیانه رخ می‌دهند. هرچند محدوده وقوع این جنایات منحصر به بخش جغرافیایی خاصی نمی‌شود، اما گستردگی آن در برخی کشورها بیشتر به چشم می‌خورد (تریپاتی و یاداو^۱، ۲۰۰۴، صص ۱۲ و ۶۷). این ماجرا در ایران هم یکی از معضلاتی است که سال‌های سال به عنوان یک رفتار خشونت‌آمیز در مناطقی از کشور رایج است (عبدی، ۱۳۶۷، ص ۶۰). قتل در همه کشورهای و در همه گروه‌های اجتماعی، اقتصادی، مذهبی و فرهنگی رخ می‌دهد و علی‌رغم تغییر و تحولات اجتماعی و اقتصادی در سطح جهان، نه‌تنها پدیده قتل کاهش نیافته است، بلکه روزبه‌روز بر دامنه آن افزوده می‌شود (جاهد، ۱۳۹۰، ص ۱۱۱). در سال‌های اخیر، آمار موجود در مراکز فوریت‌های پلیس ۱۱۰ و پلیس آگاهی ناجا حکایت از فراوانی آمار قتل عمد دارد که در بین انواع قتل‌ها، قتل‌های ناموسی در برخی از استان‌ها خصوصاً استان‌های مرزی و غرب کشور آمار نگران‌کننده‌ای به خود اختصاص داده که سهم استان‌های خوزستان، کرمانشاه و ایلام بیشتر از سایر نقاط ایران است؛ به‌طوری که براساس نتایج تجزیه و تحلیل آمار جرائم، وقوع قتل‌های ناموسی در طول ۵ سال گذشته (۱۳۹۱ - ۱۳۹۵)، به ترتیب در استان خوزستان شامل ۳۹/۱ درصد، کرمانشاه ۴۵/۴۸ درصد و ایلام ۴۰ درصد از کل قتل‌های واقعه در سطح استان بوده است. البته این به آن معنا نیست که در سایر

1. Tripathi & Yadav

استان‌ها و استان‌های مرکزی ایران، قتل‌های ناموسی وجود ندارد؛ در این مناطق هم گاهی این قتل‌ها انجام می‌شود، ولی به نسبت استان‌های مرزی به صورت موردی و کم‌شمار است. در ایران، در میان انواع قتل‌ها تقریباً بیش‌ترین نسبت قتل در رابطه با مسائل جنسی و ناموسی است و این نسبت در کل کشور، تا ۳۰ درصد قتل‌ها را شامل می‌شود (زکی، ۱۳۸۳، ص ۱۴۰).

بررسی عوامل مؤثر بر وقوع پدیده قتل‌های ناموسی، می‌تواند کمک فراوانی به کاهش این واقعه خشونت‌بار در جامعه داشته باشد. ناجا به عنوان ضابط قضایی و مسئول در امر پیشگیری و مقابله با جرائم، دستگیری مجرمان و کشف جرم، وظیفه دارد با هرگونه تغییرات در محیط و جامعه که جرائم را تشدید کند، برخورد قانونی کرده و اوضاع را تحت کنترل قرار دهد. در این بین، برخورد قاطع با مرتکبان قتل‌های ناموسی که به لحاظ آثار مخرب آن بر احساس امنیت جامعه و بازتاب وسیع وقوع آن توأم با انتشار غیرقابل‌مهار شایعات مبنی بر فقدان امنیت و تبعات نگران‌کننده آن بر افکار عمومی، می‌طلبد که کنشگران حوزه انتظامی زمینه‌ها و عوامل مؤثر بر این پدیده را مورد مطالعه و واکاوی قرار داده و راهکارهای عملی مهار و کنترل آن را در اختیار عوامل جرم‌یاب و کارآگاهان پلیس قرار دهند. لذا این پژوهش به منظور تحلیل و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر قتل‌های ناموسی در مقایسه با سایر قتل‌ها با در نظر گرفتن مؤلفه‌های تعیین شده (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی) مطرح است تا براساس یافته‌های آن، شیوه مناسب جرم‌یابی و راه‌های مهار و کنترل قتل‌های ناموسی برای استفاده متخصصان و مسئولان امور تبیین و طراحی شود.

مطالعات و پژوهش‌های مختلفی در ارتباط با قتل‌های ناموسی در سطح داخلی و خارجی انجام شده است که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود. ایزی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی قتل‌های خانوادگی با تأکید بر همسرکشی در بین جوانان»، به تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر قتل‌های خانوادگی و همسرکشی با تأکید بر رویکرد تلفیقی و چندعاملی و با استفاده از تکنیک فراتحلیل پرداخته است که نتایج آن نشان می‌دهد متغیرهای زمینه‌ای مانند سن، جنس، تحصیلات و محل سکونت بر همسرکشی تأثیرگذار است. داشتن سابقه خشونت در دوران کودکی و سن پایین ازدواج از عوامل دیگر تأثیرگذار بود. همچنین، بین زنان و مردان از نظر میزان و نحوه همسرکشی تفاوت وجود دارد. صابر (۱۳۹۳) نیز در پژوهشی تحت عنوان «بررسی عوامل

قتل‌های ناموسی در شهرستان ایلام» با جامعه آماری کارشناسان، روان‌شناسان و قضات مرتبط با پرونده‌های قتل در دادگستری استان، نشان داد بین عوامل قتل‌های ناشی از مسائل ناموسی با وجود مؤلفه‌های اقتصادی و فرهنگی در این نوع قتل‌ها رابطه مثبت و معنادار ولی با عوامل اجتماعی در برخی مناطق، رابطه نسبتاً ضعیفی وجود دارد. همچنین، عشایری و عجمی (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با موضوع «ریشه‌یابی جامعه‌شناختی باورهای اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر قتل‌های ناموسی» به تبیین عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر قتل‌های ناموسی با جامعه آماری ۹۰۰ خانوار عشایری در میان جامعه عشایر پرداخته‌اند که نتایج آن نشان داد متغیرهای مربوط به باورهای طایفه‌ای به میزان ۳۶ درصد، وجدان جمعی ۴۳ درصد، داغ ننگ ۳۵ درصد و فردگرایی ۴۹ درصد بر گرایش به قتل‌های ناموسی از نظر پاسخ‌دهندگان مؤثر بوده است.

آقایی کوهی (۱۳۹۱) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد تحت عنوان «مطالعه جرم‌شناختی قتل‌های ناموسی در استان فارس»، در تحلیل علل وقوع قتل‌های ناموسی به نقش و تأثیر متغیرهایی مانند حاکم بودن فرهنگ و سنت مردسالاری، تضادهای فرهنگی، رسانه‌های گروهی، اختلالات روانی و نقش مذهب و قانون موجود در یک جامعه اشاره کرده است که نقش متغیرهای فرهنگ و سنت مردسالاری و تضادهای فرهنگی بیشتر بوده است. همچنین، زارع و غانمی (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به قتل به خاطر شرف در دشت آزادگان»، پدیده قتل به خاطر شرف را در خوزستان از منظر جامعه‌شناختی مورد بررسی قرار داده که نتایج حاکی است جامعه قبیله‌ای با گرایش به قتل به خاطر شرف رابطه دارد و این فرضیه براساس یافته‌های تحقیق تأیید شده است.

سور^۱ (۲۰۱۴) پژوهشی با عنوان «فرهنگ ناموسی، تغییرات فرهنگی و تحلیلی فمینیستی از قتل ناموسی در روستاهای ترکیه» انجام داده است که نشان می‌دهد خشونت علیه زنان در روستا امری شایع بوده و نسل به نسل بازتولید می‌شود. ساختار اجتماعی، سنت پرستی، خانواده‌گرایی و اقتدارگرایی از عوامل دخیل در مسئله قتل ناموسی است. زاموت^۲ (۲۰۱۴) نیز پژوهشی تحت عنوان «جرائم ناموسی در خاورمیانه»

1. Sever

2. Zaumot

انجام داده است که نشان می‌دهد مردان، کشتن زنان به‌ویژه خواهر، دختر و زن خود را بر زودن داغ ننگ جرم دانسته و آن را جرمی سنگین در آیین خود می‌دانند و در عراق، اردن و پاکستان که جامعه سنتی و حالت ایلیاتی دارد، پایین بودن سطح فرهنگ و تحصیلات، غیرت مردانگی، احساس گناه کردن، عذاب وجدان، نظارت اجتماعی و نگاه خیره از عواملی هستند که در جرم تلقی شدن قتل ناموسی و اقدام به آن تأثیر بسزایی دارد. همچنین، بسولد^۱ (۲۰۱۲) پژوهشی تحت عنوان «شش دیدگاه در مورد قتل‌های ناموسی در کانادا» انجام داده است. یافته‌ها حاکی از آن است که مسئله قتل ناموسی جزء ناهنجاری‌های اجتماعی در جوامع سنتی بوده و زابیده روابط اجتماعی درهم‌تنیده، بی‌اعتمادی اجتماعی، شیوع سوءظن نسبت به زنان، آداب و رسوم غلط، فقدان مشارکت زنان در مسائل محلی و حاشیه‌ای شدن آن‌ها است.

بررسی تحقیقات پیشین نشان داد که این پژوهش‌ها به یک موضوع اختصاص داده شده و بیشتر بر عوامل مؤثر بر قتل‌های ناموسی پرداخته شده است که از این حیث با تحقیق حاضر از باب بررسی همزمان عوامل مؤثر بر قتل‌های ناموسی در مقایسه با سایر قتل‌ها مغایرت دارد. براساس نتایج مکتسبه از مجموع پژوهش‌های معنونه، بیش‌ترین تأثیر بر قتل‌های ناموسی مربوط به مسائل فرهنگی و در رتبه بعدی مسائل اجتماعی است و کمترین تأثیر مربوط به مسائل اقتصادی عنوان شده است. مؤلفه‌های فقر فرهنگی، آداب و رسوم قبیله‌ای، تعصب قومی و قبیله‌ای و ناموسی، خشونت، نظارت اجتماعی شدید بر زنان، جامعه سنتی و بسته، وجدان جمعی قبیله، همبستگی مکانیکی جامعه، ساختار خشن جامعه سنتی، فرهنگ پدرسالاری، بی‌اعتمادی به زنان، ازدواج درون‌گروهی و ازدواج اجباری، محصور بودن در عقاید سنتی، اقتدارگرایی و غیرت مردانگی از پرکاربردترین عوامل در ارتکاب قتل ناموسی در پیشینه بوده است که در راستای تحقیق حاضر، مورد بهره‌برداری قرار گرفت.

جامعه سنتی، معمولاً متشکل از خانواده‌هاست تا افراد و اعضای خانواده. جامعه سنتی به جامعه‌ای اطلاق می‌شود که مردم در آن خوی، خون، خاک و فرهنگ مشترک دارند. این افراد بسیار شبیه به هم بوده و فردیت در این جامعه وجود ندارد و کل اجتماع یک کالبد فرض می‌شود. در این اجتماع، فرد همواره به عنوان سلولی وابسته به کل جامعه

1.Boesveld

وجود داشته است. در این جوامع، همبستگی قوی و محکمی در درون گروه خویشاوندی وجود دارد و فرد در مقابل قوم و خویشاوندان مسئول است، همچنان که دیگران نیز در برابر وی مسئول هستند؛ چراکه در این جوامع، تمایل به حفظ پیوندهای خونی منجر به شکل‌گیری کلان و خانواده‌های مشترک می‌شود (واتزر^۱، ۱۳۸۸، ص ۱۹). اعتماد اجتماعی به حالت عمودی در بین اعضاء بیشتر از حالت افقی شدت دارد. با توجه به ساختار طایفه، احترام ریش‌سفیدی و ارزش اجتماعی معتمدان طایفه، همبستگی درونی قومی بوده و از توسعه اعتماد افقی می‌کاهد و بر تقویت اعتماد عمومی می‌افزاید. پاکدامنی زنان و همچنین حیاء و شرم آن‌ها، اجرای ضروری شرافت و سربلندی خانواده محسوب می‌شوند و پاکدامنی زنان بر موقعیت و وضعیت خانواده بسیار تأثیر می‌گذارد. در نتیجه، سنت حفظ آبروی خانواده از طریق اعمال کنترل و نظارت بر زنان اعمال می‌شود (بکر^۲، ۱۹۹۹، ص ۱۶۴).

تحقیقات نشان می‌دهد که بیشتر بروز قتل‌های ناموسی از وجود جوامع مردسالار است. مردسالار بودن یک جامعه و گرایش مردسالارانه در آن، زمینه بروز چنین قتل‌هایی را در فرهنگ عشیره‌ای بیشتر می‌کند. در جامعه عشایری، نظارت اجتماعی از لحاظ جنسیتی یک طرفه بوده و بیشتر از سوی مردان اعمال می‌شود. پس نظارت اجتماعی، نظارتی مردانه است. هیچ وقت دیده نمی‌شود زنان جامعه بر رفتار و تصمیمات مردان اثرگذاری داشته باشند و وظیفه اصلی زنان، رساندن خدمات اجتماعی به مردان است. بنابراین، نظارت اجتماعی اعمال شده از سوی جامعه عشایری به خاطر ساختار سیاسی و قدرت مردان، تک‌نظارتی است و آن را نظارت مردانه می‌گویند. در چنین حالتی، هرگونه بروز رفتار و واکنش و خطا از قبیل زنا، رابطه جنسی، صحبت با نامحرم ممنوع نبوده و جایز هم نیست، بلکه زنان حق اظهارنظر، توبیخ کردن، شماتت و کتک‌کاری آن‌ها را ندارند. چه‌بسا مشاهده شده است که زنان به هنگام دعوا و درگیری با زنان طایفه و گروه اجتماعی، بحث رابطه جنسی مردانشان با زنان درگیر در نزاع را مطرح می‌کنند و این اقدام را افتخاری برای خود و داغ‌ننگی برای آن‌ها می‌دانند و مایه ضرب‌المثل در جامعه قرار می‌دهند. حال برعکس، این مطلب پیامدهای اجتماعی دیگری با خود به بار می‌آورد و قتل ناموسی را رقم می‌زند (سوزن^۳، ۲۰۰۸، ص ۱۰۱).

1. Wutzer
2. Baker
3. Suzanne

نظارت، مراقبت یا کنترل اجتماعی در جامعه‌شناسی به معنای وسایل و ابزارهای هستند که بر رفتار افراد تأثیر می‌گذارند و آن‌ها را وادار به پیروی از هنجارها و ارزش‌ها می‌کنند. در صورتی که فردی از هنجارهای اجتماعی سرپیچی کند و رفتارش مخالف ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی باشد، از طرف دیگر گروه یا جامعه، مورد سرزنش و مجازات قرار می‌گیرد و به این ترتیب، افراد ملزم به رعایت هنجارها و حفظ ارزش‌ها می‌شوند (وثوقی، ۱۳۸۹، ص ۱۲۹). البته در درون ساختار عشیره‌ای، نظارت‌های مختلفی از قبیل نظارت ریش‌سفیدی و نظارت ننه‌ها (مادر بزرگ‌ها) به گونه‌های مختلفی در برخورد با پدیده‌ها اعمال می‌شود. مهم این است که این نظارت از طرف مردان بر زنان صورت می‌پذیرد. در جامعه‌ی عشایری، نظم انضباطی مبتنی بر سلطه‌ی اجتماع و تشابه‌پذیری از نظر وجدان جمعی، مانع انسجام توأم با تفکیک و تفاوت‌پذیری است. استقلال و هویت فردی تحت‌الشعاع هویت جمعی کوچک و خاص‌گرایی طایفه‌ای و قبیله‌ای است. این امر، دامنه‌ی اعتماد اجتماعی و انسجام جمعی را محدود و نوآوری و تغییر را دشوار می‌سازد. مصالح قومی و قبیله‌ای و خانوادگی بر منافع فردی، سنت‌گرایی بر عقل‌گرایی، خاص‌گرایی بر عام‌گرایی و حقوق‌کفتری و مجازات تنبیهی از جمله قصاص و انتقام‌جویی بر حقوق مدنی و مجازات ترمیمی و پیشگیرانه مسلط است. سیطره‌ی اجتماع قومی - قبیله‌ای و نظم اجتماعی، خود یکی از موانع توسعه و بهبود حیات اجتماعی مردم عشایر است و حقوق و تکالیف شهروندی در چنین جامعه‌ای تحت‌الشعاع تعهدات و وابستگی‌های خاص‌گرایی قومی - قبیله‌ای است (عبداللهی، ۱۳۷۸، ص ۲۴۴). یکی دیگر از دلایل وقوع قتل‌های ناموسی، نقش عصبیت است. عصبیت عبارت از پیوند و وابستگی بین افراد در یک گروه اجتماعی یا قبیله است. عصبیت از راه پیوندی نسبی و وابستگی خاندان‌ها به یکدیگر یا مفهومی مشابه آن حاصل می‌شود؛ چراکه پیوند خویشاوندی به جز در مواردی اندک در بشر طبیعی است و کارکرد هم‌پیمانی و هم‌سوگندی تعمیق عصبیت قبیله‌ای است. کارکرد عصبیت دست‌یابی به قدرت است؛ چراکه ریاست جز به وسیله‌ی قدرت و غلبه به دست نمی‌آید (آزاد ارمکی، ۱۳۸۸، ص ۱۱۶).

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها از نوع علی - مقایسه‌ای است. جامعه‌ی آماری آن شامل کلیه‌ی صاحب‌نظران و متخصصان در امر رسیدگی

به قتل‌های ناموسی و سایر قتل‌ها است که براساس فرمول کوکران، تعداد ۲۰۰ نفر به صورت گزینشی در استان‌های کرمانشاه، ایلام، خوزستان که دارای آمار فراوانی قتل‌های ناموسی در سطح کشور هستند، انتخاب شده است. داده‌های موردنظر از طریق پرسشنامه حضوری و به صورت در دسترس (با تعیین نمره دهی ۱-۱۰ برای پاسخ‌دهندگان) جمع‌آوری شد. پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برآورد شد و ضریب محاسبه شده برای کلیه شاخص‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در قتل‌های ناموسی و سایر قتل‌ها برابر جدول ۱ بالای ۰/۷۰ به دست آمد که نشان از پایایی مطلوب شاخص‌های مختلف پرسشنامه است.

جدول ۱ - پایایی پرسشنامه (ضریب آلفای کرونباخ)

تعداد سؤال‌ها	آلفای کرونباخ	پایایی شاخص	
۲۰	۰/۸۶۳	قتل‌های ناموسی	فرهنگی
۲۰	۰/۹۳۶	سایر قتل‌ها	
۳۲	۰/۹۳۴	قتل‌های ناموسی	اجتماعی
۳۲	۰/۹۳۴	سایر قتل‌ها	
۱۲	۰/۹۳۴	قتل‌های ناموسی	اقتصادی
۱۲	۰/۹۱۲	سایر قتل‌ها	

جهت سنجش روایی ابزار تحقیق، روایی صوری و محتوایی و روایی سازه، مورد بررسی قرار گرفت. به منظور حصول روایی محتوایی و صوری، ابزار اندازه‌گیری پیش از اجرا با احصاء نظر کارشناسان و صاحب‌نظران مربوطه و افراد آگاه بررسی شد تا روایی مورد نظر به دست آید. جهت سنجش روایی سازه نیز از برونداد تحلیل عامل اکتشافی و شاخص کفایت نمونه‌گیری و آزمون کرویت بارتلت برابر جدول ۲ استفاده شده است.

جدول ۲ - شاخص‌های کفایت نمونه‌گیری و کرویت بارتلت

سایر قتل‌ها	قتل‌های ناموسی	روایی سازه	
۰/۹۱۵	۰/۸۲۳	مقیاس کفایت نمونه‌گیری kmo	آزمون کرویت بارتلت
۲۴۱۲/۳۳۳	۱۵۶۷/۸۹۲	خی‌دوی تقریبی	
۱۹۰	۱۹۰	درجه آزادی	سطح معناداری
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		

نتایج مربوط به مقادیر kmo و آزمون کرویت بارتلت در جدول ۲ حاکی از آن است که نمونه موردنظر از کفایت مناسبی برخوردار است (مقدار کفایت نمونه‌گیری برابر با ۰/۸۲ به دست آمده است که مقادیر بزرگ‌تر از ۰/۷ مقادیر مطلوبی هستند و مقدار خی‌دوی تقریبی نیز در سطح $p < ۰/۰۱$ معنادار است).

یافته‌های تحقیق

جدول ۳ - اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه آماری

شاخص‌ها	فراوانی	درصد فراوانی
دیپلم	۱۱	۵/۵
کاردانی	۳۲	۱۶
کارشناسی	۸۷	۴۳/۵
کارشناسی ارشد	۵۴	۲۷
دکتری	۱۶	۸
۵ تا ۱۰ سال	۱۸	۹
۱۱ تا ۲۰ سال	۸۷	۴۳/۵
۲۱ سال به بالا	۸۷	۴۳/۵
مجرد	۱۲	۶
متاهل	۱۸۸	۹۴
۲۰ تا ۳۰ سال	۳۴	۱۷
۳۱ سال به بالا	۱۶۶	۸۳
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

بررسی وضعیت جمعیت‌شناختی نمونه آماری برابر جدول ۳ نشان می‌دهد بیش‌ترین درصد پاسخ‌دهندگان دارای تحصیلات کارشناسی، سنوات خدمت ۲۱ سال به بالا، متأهل و دارای سن ۳۱ سال به بالا هستند.

جدول ۴ - آمار توصیفی شاخص‌های پژوهش

شاخص‌های پژوهش	کمترین نمره	بیشترین نمره	میانگین	خطای استاندارد بر آورد میانگین	انحراف استاندارد
قتل‌های ناموسی	۳/۸	۹/۸۷	۷/۷۳۴	۰/۰۸۱۲۳	۱/۱۴۸۸۱
سایر قتل‌ها	۱/۸۹	۹/۲۱	۵/۷۶۴۷	۰/۱۱۴۴۳	۱/۶۱۸۳
قتل‌های ناموسی	۲/۹۵	۹/۳۲	۶/۸۰۸۴	۰/۱۰۰۹۳	۱/۴۲۷۳۹
سایر قتل‌ها	۲/۲۹	۹/۲۵	۶/۵۳۱۶	۰/۰۹۸۳۹	۱/۳۹۱۵
قتل‌های ناموسی	۱	۱۰	۶/۳۴۸۶	۰/۱۳۶۳	۱/۹۲۷۵۴
سایر قتل‌ها	۳/۱۸	۱۰	۶/۸۶۹۱	۰/۱۱۲۲۵	۱/۵۸۷۵۱

براساس نتایج جدول ۴، میانگین شاخص فرهنگی در ارتباط با قتل‌های ناموسی برابر با ۷/۷۳ و بالاتر از شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی است. همچنین، شاخص اقتصادی در ارتباط با سایر قتل‌ها با میانگین ۶/۸۶ بالاتر از شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی است.

جدول ۵ - آزمون کولموگروف اسمیرنوف

شاخص‌های پژوهش	شاخص فرهنگی		شاخص اجتماعی		شاخص اقتصادی	
	قتل‌های ناموسی	سایر قتل‌ها	قتل‌های ناموسی	سایر قتل‌ها	قتل‌های ناموسی	سایر قتل‌ها
مقدار آماره	۰/۰۵۶	۰/۰۸۲	۰/۰۶۳	۰/۰۰۶	۰/۱۰۴	۰/۰۷۵
سطح معناداری	۰/۲۰۰ c,d	۰/۰۰۲ c	۰/۰۵۱ c	۰/۰۸۰ c	۰/۰۰۰ c	۰/۰۰۸ c

برابر نتایج جدول ۵، بررسی توزیع متغیرهای پژوهش با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف نشان می‌دهد که با در نظر گرفتن شاخص معناداری $p > 0.05$ ، تنها توزیع شاخص فرهنگی در قتل‌های ناموسی و شاخص اجتماعی در قتل‌های ناموسی و سایر قتل‌ها از توزیع نرمال تبعیت می‌کند.

فرضیه اول: عوامل اقتصادی در وقوع قتل‌های ناموسی در مقایسه با قتل‌های غیرناموسی سهم بیشتری دارد.

جدول ۶ - رتبه‌های فرضیه اول (عوامل اقتصادی)

مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه	تعداد	سایر قتل‌ها / قتل‌های ناموسی
۵۰۹۱/۵	۶۶/۱۲	^a ۷۷	رتبه‌های منفی
۹۴۴۳/۵	۱۰۱/۵۴	^b ۹۳	رتبه‌های مثبت
		^c ۳۰	برابر
		۲۰۰	کل
			قتل‌های ناموسی < سایر قتل‌ها a.
			قتل‌های ناموسی > سایر قتل‌ها b.
			قتل‌های ناموسی = سایر قتل‌ها c.

نتایج جدول ۶ نشان داد در ارتباط با عوامل اقتصادی، رتبه‌های مثبت (تفاوت سایر انواع قتل‌ها از قتل‌های ناموسی) دارای میانگین رتبه بالاتری از رتبه‌های منفی (تفاوت قتل‌های ناموسی از سایر انواع قتل‌ها) است و عوامل اقتصادی تأثیر کمتری بر قتل‌های ناموسی (در مقایسه با سایر قتل‌ها) دارد و عاملی برای قتل ناموسی در نظر گرفته نمی‌شود. بنابراین، فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه عوامل اقتصادی در وقوع قتل‌های ناموسی در مقایسه با قتل‌های غیرناموسی سهم بیشتری دارد، رد می‌شود. جهت بررسی معناداری آماری این تفاوت از آزمون ویلکاکوسن استفاده شده است.

جدول ۷- آماره‌های آزمون ویلکاکوسن

سایر قتل‌ها / قتل‌های ناموسی	
آماره آزمون	$-3/388^b$
سطح معناداری	$0/001$

براساس نتایج جدول ۷، مشخص شد که تفاوت میانگین رتبه‌های مثبت (تفاوت سایر انواع قتل‌ها از قتل‌های ناموسی) با منفی به لحاظ آماری معنادار است ($z = -3/388$, $p < 0/01$).

فرضیه دوم: قتل‌های ناموسی در مقایسه با قتل‌های غیرناموسی تحت تأثیر عوامل اجتماعی قرار دارد.

جدول ۸- رتبه‌های فرضیه دوم (عوامل اجتماعی)

سایر قتل‌ها / قتل‌های ناموسی	تعداد	میانگین رتبه	مجموع رتبه‌ها
رتبه‌های منفی	^a ۱۳۹	۱۰۴/۶۷	۱۴۵۴۸/۵
رتبه‌های مثبت	^b ۶۱	۹۱/۰۱	۵۵۵۱/۵
برابر	^c ۰		
کل	۲۰۰		
a. قتل‌های ناموسی < سایر قتل‌ها			
b. قتل‌های ناموسی > سایر قتل‌ها			
c. قتل‌های ناموسی = سایر قتل‌ها			

نتایج جدول ۸ نشان داد رتبه‌های منفی (تفاوت قتل‌های ناموسی از سایر انواع قتل‌ها) دارای میانگین رتبه بالاتری از رتبه‌های مثبت (تفاوت سایر انواع قتل‌ها از قتل‌های ناموسی) است و عوامل اجتماعی بر قتل‌های ناموسی، تأثیر بیشتری نسبت به سایر قتل‌ها دارد. بنابراین، فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اینکه قتل‌های ناموسی در مقایسه با قتل‌های غیرناموسی تحت تأثیر عوامل اجتماعی قرار دارد، تأیید می‌شود. جهت بررسی معناداری آماری این تفاوت از آزمون ویلکاکوسن استفاده شده است.

جدول ۹ - آماره‌های آزمون ویلکاکسون

سایر قتل‌ها / قتل‌های ناموسی	
آماره آزمون	-۵/۴۸۹ ^b
سطح معناداری	۰/۰۰۰

براساس نتایج جدول ۹، مشخص شد که تفاوت میانگین رتبه‌های منفی (تفاوت قتل‌های ناموسی از سایر انواع قتل‌ها) با رتبه‌های مثبت به لحاظ آماری معنادار است ($p < 0.01, z = -5.489$).

فرضیه سوم: در بین عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در وقوع قتل‌های ناموسی، عوامل فرهنگی سهم بیشتری دارد.

جدول ۱۰ - آزمون فریدمن

عوامل قتل‌های ناموسی	میانگین رتبه‌ها
شاخص فرهنگی	۲/۵۶
شاخص اجتماعی	۱/۸۱
شاخص اقتصادی	۱/۶۳

جدول ۱۱ - آماره‌های آزمون فریدمن

تعداد	۲۰۰
کای اسکوتر	۹۷/۵۶۴
درجه آزادی	۲
سطح معناداری	۰/۰۰۰

جهت بررسی فرضیه سوم پژوهش از آزمون فریدمن استفاده شده است. براساس نتایج جدول ۱۰، میانگین رتبه شاخص فرهنگی برابر با ۲/۵۶، میانگین رتبه شاخص اجتماعی برابر با ۱/۸۱ و میانگین رتبه شاخص اقتصادی برابر با ۱/۶۳ است که شاخص فرهنگی دارای میانگین رتبه بالاتری نسبت به سایر شاخص‌ها در حوزه قتل‌های ناموسی است. نتایج جدول ۱۱ هم نشان داد آماره کای اسکوتر برابر با ۹۷/۵۶ است که با درجه آزادی ۲ در سطح $p < 0.01$ معنادار است. بنابراین، فرضیه سوم پژوهش مبنی بر اینکه در بین عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در وقوع قتل‌های ناموسی، عوامل فرهنگی سهم بیشتری دارد، تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

قتل‌های ناموسی از جمله آسیب‌های اجتماعی است که در اکثر کشورهای جهان اتفاق می‌افتد و سالانه بیش از ۵۰۰۰ هزار زن و دختر توسط اعضای خانواده یا بستگان خود تحت عنوان قتل‌های ناموسی محکوم به مرگ می‌شوند که سهم کشورهای مسلمان و ساکن در غرب آسیا و شمال آفریقا از این آمار نسبت به سایر کشورها بیشتر است. در سال‌های اخیر، آمار قتل‌های ناموسی در ایران، نگران‌کننده و شامل ۳۰ درصد از کل قتل‌های واقعه است. در همین راستا، تحقیق حاضر عوامل مؤثر بر قتل‌های ناموسی شامل مسائل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را مورد بررسی و واکاوی قرار داده است که علی‌رغم همسویی با نتایج بخش پیشینه، از نظر موضوعی فراتر از گستره تحقیقات قبلی است؛ چراکه در مطالعات قبلی تنها یکی از موضوعات مورد پژوهش قرار گرفته، در حالی که در تحقیق حاضر، بررسی اهم عوامل مؤثر بر قتل‌های ناموسی در دستور کار قرار داده شده است.

یافته‌های پژوهش حکایت از آن دارد که عوامل متعددی در پیدایش قتل‌های ناموسی نسبت به سایر قتل‌ها تأثیرگذار است؛ از جمله این عوامل می‌توان به مسائل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، قانونی، خانوادگی و غیره اشاره کرد، اما مهم‌ترین علت بروز قتل‌های ناموسی را باید در فرهنگ (آداب و رسوم) سنتی و قبیله‌ای یک جامعه جستجو کرد؛ به نحوی که تعلق فرد به جامعه سنتی که ارزش‌های خاصی در آن حاکم است، نقش انکارناپذیری بر گرایش او به سمت ارتکاب قتل‌های ناموسی ایفاء می‌کند. همچنین، سهم متغیرهایی چون فرهنگ مردسالار، آداب و رسوم قبیله‌ای، نظارت اجتماعی و سوءظن نسبت به سایر متغیرها از جمله قانون، سطح تحصیلات، شغل، رسانه‌های گروهی، خشونت و فقر بیشتر و پررنگ‌تر است. در نتیجه، می‌توان به مواردی مانند حفظ شرافت و آبروی جمع و خانواده، احساس حس شرمساری ناشی از جرم، رها شدن از زیر فشار روانی ناشی از جرم، انگیزه انتقام، منطق قابل توجیه از منظر خود، رها شدن از برچسب بی‌غیرتی از طرف جامعه، احترام به عرف و سنن و نظر ریش‌سفیدان و رئیس قبیله، مشکلات روحی و روانی، تعصب شدید به ناموس و زن و غیره به عنوان انگیزه‌های ارتکاب قتل‌های ناموسی اشاره کرد. همچنین، مؤلفه‌های مؤثر بر قتل‌های ناموسی شامل آداب و رسوم قبیله‌ای، کنترل و نظارت اجتماعی غیررسمی، سوءظن، ازدواج‌های اجباری، خشونت، حفظ شرافت و پاکدامنی زنان به عنوان شرافت و سربلندی قبیله و خانواده،

جامعه مردسالارانه، ساختار سیاسی جامعه عشایری و قدرت مردان، تبعیت بی‌قید و شرط از دستور رئیس قبیله، میزان تحصیلات و سطح آگاهی عمومی، عصبیت قبیله‌ای، اختلاف سن ازدواج، شغل، موقعیت اجتماعی، اعمال قانون عرفی قبیله‌ای به جای مراجعه به محاکم رسمی، اعمال مجازات تنبیهی در جامعه سنتی و قبیله‌ای، وسایل ارتباط جمعی و رسانه، مسافرت، تغییرات در فضای جغرافیایی و غیره است.

در قتل‌های ناموسی، یک فعل و انفعال روانی در ذهن مرتکب شکل می‌گیرد که به واسطه قواعد اجتماعی خاص، حمایت می‌شود. این فعل و انفعالات باعث می‌شوند که او برای ارتکاب قتل برانگیخته شود. این امر در جوامع سنتی که فرهنگ و آداب و رسوم خاصی بر آن‌ها حاکم است، بیشتر مشاهده می‌شود. هر نوع رفتار ممنوع در این‌گونه جوامع، توسط اعضای آن به شدت تقبیح می‌شود، در مقابل آن واکنش صورت می‌گیرد و اگر این رفتار ممنوع از سوی زنان باشد، برخورد بسیار شدیدتر است تا جایی که ممکن است منجر به قتل او به دست مردان خانواده‌اش شود؛ چراکه این عکس‌العمل به نام دفاع از ناموس به شدت مورد حمایت جامعه سنتی و قبیله‌ای است. بنابراین، برای برخورد با سنت‌های غلطی همچون قتل به دلیل حفظ ناموس، اتخاذ یک شیوه معقول و منطقی کاملاً ضروری است. این موضوع باید به شکلی عالمانه و مبتنی بر شناخت و آگاهی دقیق از نوع ساخت جوامع سنتی و ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر آن‌ها صورت گیرد و به نحوی عمل شود که با نگاهی واقع‌بینانه و به دور از هرگونه تحقیر به این سنن و آداب و رسوم که در گذشته به آن‌ها توجهی نشده و امروز نادرستی آن‌ها به اثبات رسیده است، برخورد شود تا به آرامی آهنگ تغییرات در این جوامع به سمت اصلاح و پذیرش هنجارهای مقبول و منطقی برای فارغ شدن از زیر بار سنت‌های غلط به سمت توسعه‌یافتگی و پیشرفت شنیده شود. با این توضیح، روش‌ها و عادات فردی به صورت «رسم» که پدیده‌ای همگانی است، در می‌آید و ویژگی‌های جدیدی که محصول رسم‌های اجتماعی است، در افراد ظاهر می‌شود که در این هنگام، روش‌های مرسوم به وجود آمده است. این روش‌ها را پدران و مادران به کودکان خود می‌آموزند و از این طریق به نسل‌های بعدی منتقل می‌کنند.

با توجه به نتایج تحقیق حاضر، به منظور اصلاح فرهنگ سنتی و قبیله‌ای در برخورد با مسائل ناموسی و پذیرش هنجارهای مقبول و منطقی، پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌شود.

- با توجه به جایگاهی که علما و روحانیون مذهبی در میان جامعه ایرانی دارند و با توجه به گرایش‌های مذهبی و اسلامی افراد جامعه، محکومیت و غیرشرعی اعلام کردن این پدیده از سوی مراجع تقلید و روحانیون، می‌تواند نقش بسیار مهمی در کاهش قتل‌های ناموسی ایفاء کند؛

- ایجاد تغییرات در نگرش و باورهای سنتی با ترویج و تعمیم فرهنگ پویا و کارآمد توسط مسئولان حوزه فرهنگی و رسانه‌ای کشور از جمله القای غلط بودن ازدواج‌های اجباری فامیلی (ازدواج دخترعمو با پسرعمو) در جامعه با واکاوی و تشریح تبعات ناشی از آن از نظر روانی، ژنتیکی و غیره؛

- بالا بردن سطح آگاهی و تحصیلات افراد با ایجاد زیرساخت‌های فرهنگی - مذهبی و آموزش‌های عمومی در مناطق سنتی به منظور تعدیل فرهنگ پدرسالاری و ساختار خشن و سختگیرانه نسبت به زنان و خارج کردن محیط عشایری از بسته بودن، سنت‌گرایی، عصبیت قومی و قبیله‌ای و غیره؛

- اعمال راهکارهای مناسب پلیسی از جمله افزایش کارکنان انتظامی و گسترش دامنه پوشش انتظامی فعال در مناطق روستایی و عشایری در قالب ایجاد پاسگاه‌های انتظامی در محل تجمع روستاییان، می‌تواند با عکس‌العمل سریع و به موقع از وقوع بخشی از قتل‌های ناموسی جلوگیری کند؛

- رسیدگی خارج از نوبت به جرائم خشن و آن دسته از جرائمی که احساس امنیت را در جامعه مخدوش می‌کند؛

- جرم‌انگاری، اصلاح و تشدید قوانین جزایی در راستای تسریع در برخورد قاطع با مرتکبان قتل‌های ناموسی.

تشریح و قدردانی

بر خود لازم می‌دانم از راهنمایی‌های علمی و همه‌جانبه جناب دکتر علی دلاور که در نگارش این مقاله مرا مرهون محبت‌های بی‌شائبه خود کرده‌اند، سپاسگزاری کنم. از همکاری سایر عزیزان در دانشگاه علوم انتظامی امین، پلیس آگاهی ناجا، مجموعه فرماندهی انتظامی، دادگستری و قضات استان‌های کرمانشاه، ایلام و خوزستان در حوزه جرائم جنایی که در ارائه مطالب و تهیه منابع، محقق را یاری کردند، کمال تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

منابع

منابع فارسی

- آزاد ارمکی، تقی (۱۳۸۸). *جامعه‌شناسی ابن خلدون*. تهران: انتشارات تبیان.
- آقائی کوهی، امید رضا (۱۳۹۱). *مطالعه جرم‌شناختی قتل‌های ناموسی (مطالعه موردی؛ استان فارس)*. پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی (گروه حقوق)، دانشگاه پیام نور شیراز.
- ایزی، الهه سادات (۱۳۹۴). *تحلیل جامعه‌شناختی قتل‌های خانوادگی با تأکید بر همسرکشی در بین جوانان*. فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی. ۲(۷)، صص ۸۱-۱۰۰، بازیابی از: http://journals.police.ir/article_17157.html
- جاهد، محمدعلی؛ دیندار بوسجین، رقیه و ستوده، مجتبی (پاییز ۱۳۹۰). بررسی عوامل دخیل در وقوع قتل عمد (مطالعه موردی؛ استان اردبیل بین سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۸۵). *فصلنامه کارآگاه*. ۵(۱۶)، صص ۱۰۹-۱۲۸. بازیابی از: http://det.jrl.police.ir/article_10517.html
- زارع، بیژن، غانمی، کفاح (۱۳۸۶). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به قتل به خاطر شرف در دشت آزادگان. *مجله مسائل اجتماعی ایران*. ۱۵(۴)، صص ۱۳۴-۱۶۵. بازیابی از: <https://jspi.khu.ac.ir/article-1-214-fa.html>
- زکی، محمدعلی (۱۳۸۳). *عوامل اجتماعی مؤثر بر قتل در استان اصفهان (پرخاشگری و جنایت)*. تهران: نشر آگه.
- صابر، مهدی (تابستان ۱۳۹۶). بررسی عوامل قتل‌های ناموسی در سال ۱۳۹۳ (مورد مطالعه: شهرستان ایلام). *فصلنامه دانش انتظامی ایلام*. ۶(۲۲)، صص ۲۳-۴۱. بازیابی از: http://journals.police.ir/article_14242.html
- صفایی، مسعود؛ کشتکار، لیل؛ مریدی، ولی و طاهری، حسین (پاییز ۱۳۹۵). بررسی اثرات کاربری‌های مذهبی بر کمیت و کیفیت جرائم خشن با تأکید بر قتل در شهر اهواز با کاربر GIS، *فصلنامه دانش انتظامی خوزستان*. ۵(۱۶)، صص ۷۱-۹۰. بازیابی از: http://khuzestan.jrl.police.ir/article_15304.html
- عشایری، طاها، عجمی، محمد (بهار ۱۳۹۴). ریشه‌یابی جامعه‌شناختی باورهای اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر قتل‌های ناموسی. *فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*. ۱۰(۳۷)، صص ۲۹-۵۴. بازیابی از: http://icra.jrl.police.ir/article_18148.html

- عبدالمهدی، محمد (۱۳۷۸). طرح مسائل اجتماعی در ایران؛ اهداف و ضرورت‌ها. مجموعه مقالات *مسائل اجتماعی ایران*. تهران: انتشارات آگه و انجمن جامعه‌شناسی ایران.
- عبدی، عباس (۱۳۶۷). *مسائل اجتماعی قتل در ایران*. تهران: نشر جهاد دانشگاهی. چاپ اول.
- غانمی، کفاح (۱۳۸۴). *بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به قتل‌های ناموسی در استان خوزستان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت معلم تهران.
- کاظمی سرکانه، سید سجاد (پاییز ۱۳۸۹). آن سوی دیوار سوءظن، نگاهی به تأثیر آداب و رسوم بر وقوع قتل‌های شرافتی. *فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم*. ۵(۱۶)، صص ۱۱۵-۱۴۰. بازیابی از: http://cps.jrl.police.ir/article_13521.html
- واترز، مالکوم (۱۳۸۸). *جامعه سنتی و جامعه مدرن (منصور انصاری، مترجم)*. تهران: نقش جهان. چاپ اول.
- وثوقی، منصور (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی و فرهنگی روستا؛ راهنمای عمل دهیاری‌ها*. تهران: سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.

منابع انگلیسی

- Baker, V.N. (1999). *Family killing Field Violence Against Women*. Sage pub.
- Tripathi, Anushree & Yadav, Supriya (September 2004). For the Sake of Honour: But Whose Honour? "Honour Crimes" Against Women. *Asia Pacific Journal on Human Rights and the Law* 5(2):63-78. Retrieved from: [DOI: 10.1163/157181504774852050](https://doi.org/10.1163/157181504774852050)
- Hassan, Yasmineen (1985). *The Passing of Traditional Society*, Glencoe: Free press.
- Sever, Aysan (2014). *Culture of Honor, Culture of Change, A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey*. psre20.
- Zaumot, Joud (2014). *Honour Crimes in middle east*, CapstoneProject. Advisor: Dr. Ramzi Haraty. Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2406031>
- Boesveld, S. (2012). Shafia trial: Six perspectives on 'honour killings' in Canada. National.
- Suzanne, Ruggi (2008). *Commodifying Honor in Female Sexuality: Honor Killings in Palestine*. Middle East Research and Information Project
- Goldstein, Matthew (2002). *The Biological Roots of Heat-of-Passion Crimes and Honor Killings*. *Politics and the Life Sciences* 21(2):11-31.

